

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Skjærtorsdag 14. april 2022

Prekentekest: Joh 13,1-17

Lesetekst I: Salme 116,1-14

Lesetekst II: 1 Kor 11,23-26

Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre

Dagen

Denne dagen har en lang historie. Den har to hovedmotiver, fotvaskingen og innstiftelsen av nattverden, og de har konkurrert om oppmerksomheten, selv om det er fotvaskingen som har gitt den sitt navn. «Skjærtorsdag» kommer av gammelnorsk *skíra*, som betyr å rense. På engelsk kalles dagen gjerne *Maundy Thursday*. «Maundy» kommer av latin *mandatum*, som betyr befaling; jf. Jesu ord ved fotvaskingen: «Et nytt bud gir jeg dere». I våre tekstrekker fokuserer evangeliene etter første og andre rekke på nattverdinnstiftelsen, mens det i år, etter tredje rekke, er fotvaskingen som også er evangeliets hovedmotiv.

Lesetekstene

Den gammeltestamentlige teksten er første del av Salme 116. Det er en salme med takk til Herren for utfrielse fra trengsler. Det er særlig to motiver i denne salmen som knytter den til påskeuken. For det første er døden den prøvelse salmedikteren takker om utfrielse fra: «Dødens bånd snørte seg om meg, dødsrikets redsler nådde meg, jeg fant bare nød og sorg» (v. 3). Likevel kom Herren til hjelp (v. 6). Salmen kan altså leses som Jesu takkebønn på påskedag. Samtidig uttrykkes takken ved at salmedikteren «løfter frelsens beger og påkaller Herrens navn» (v. 13), altså en nokså nøyaktig beskrivelse av nattverdinnstiftelsen.

Epistelteksten er Paulus' gjengivelse av innstiftelsen av nattverden, som er gjengitt fire ganger i NT. Matteus og Markus ligner mye på hverandre, mens Paulus ligger nærmere Lukas' versjon. Paulus-teksten er ikke minst historisk interessant. Han ble omvendt bare få år etter Jesu oppstandelse, og gjengir nattverdinnstiftelsen som noe han har «mottatt fra Herren». Det ser altså ut som Paulus allerede som nyomvendt har møtt dette som noe hadde sitt opphav i det Jesus gjorde «i den natt han ble forrådt». Nattverdinnstiftelsen er rik på gammeltestamentlige motiver. Den første pakt ble inngått ved et måltid i Guds nærhet hvor Moses og sytti av Israels eldste deltok (2 Mos 24,9-11). Nå etableres det en ny pakt i samsvar med løftet i Jeremia 31,31, og da innstiftes også den nye pakts paktsmåltid.

Evangelieteksten

I motsetning til synoptikerne, som framstiller Jesu siste måltid med disiplene før hans død som et påskemåltid, sier Johannes at dette skjedde «før påskefesten» (13,1), slik at Jesus ifølge hans framstilling døde samtidig med at påskemåltidet ble spist (jf. 18,28). Å redegjøre for ulike forsøk på eventuelt å forene disse ulike dateringene ligger utenfor rammen både for en preken og en tekstgjennomgang, men det er en premisse for hvordan Johannes framstiller dette måltidet, hvor han først og fremst er opptatt av Jesu kjærlighet til sine. Innledningsvis nevner han imidlertid Judas' forræderi (13,2), som han også kommer tilbake til etter fotvaskingen, hvor Jesus identifiserer Judas og Judas går (v. 26-27). Judas identifiseres i løpet av måltidet også hos Matteus (26,25), men ikke hos de to andre. Johannes legger imidlertid vekt på at dette ikke forstyrrer Jesus i hans tro på at han vandrer på den vei han skulle vandre (13,3).

Fotvasking er en vanlig bibelsk skikk (jf. 1 Mos 18,4), men ble vanligvis utført av tjenere (jf. 1 Sam 25,41). Jesus framstiller altså seg selv som en tjener. I dette kan det ligge en uuttalt henspilling på Jesaja 53, som ofte tolkes messiansk i NT (Matt 8,17; Joh 1,29; 12,24; Rom 3,26; 4,25; 1 Pet 2,25). Peter protesterte, men får beskjed om at dette må han bare godta. Den som ikke aksepterer Jesus som sin tjener, har ikke del i ham (v. 8).

Når Jesus oppsummerer til slutt, legger han vekt på det han har gjort som et forbilde: «Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre» (v. 15). Etter at Judas har gått, tar Jesus dette opp igjen og sammenfatter utleggingen i det ene nye budet han kommer med: «Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre» (v. 34).

Prekenen

I år er det naturlig å fokusere på fotvaskingen og heller holde den bibeltimen om nattverden dagen innbyr til, når første og andre rekkes tekster brukes. Fotvaskingen har to motiver: Jesus som vår tjener som soner for våre synder, og hans tjeneste for oss som et forbilde for vår tjeneste for andre. Sammenhengen mellom disse to ting var Jesus åpenbart opptatt av, og kan knytte dem sammen også på andre måter, blant annet ved å understreke at den som selv er tilgitt, også vil tilgi andre (Matt 6,14; 18,21-25).

Jesu tjeneste for oss fullbyrdes når han tar på seg våre synder og soner for dem ved sin død på korset. Den som får del i det soningsverket, er selv ren, og trenger ikke lenger noen full kroppsvask. Men den som har fått alt som gave, er derved også forpliktet til selv å tjene. Å få alt av nåde er en livsoppgave. Det setter et ideal for oss vi aldri vil klare å oppfylle (jf. Matt 5,48). Velsignelsen ligger i at Jesu gave til oss gjennom hans soningsverk ikke er betinget av at vi oppfyller det krav denne gaven samtidig er.

Prekenteeksten gir oss også flere sidemotiver: Jesu tillit til sin himmelske Far og vissheten om å befinne seg i hans kall, og mysteriet med Judas, som også var inkludert i Jesu tjenende og sonende gjerning, men som likevel gikk sin egen vei. Judas' skjebne reiser spørsmål som opptar mange, og som det derfor godt kan sies noe om. Men det må ikke få forstyrre forståelsen av at det er Jesu kjærlighet til oss og den kjærlighet til våre søsken og medmennesker den skaper i oss som er dagens hovedtema.

Salmer

Salmene under Skjærtorsdag i Norsk Salmebok er stort sett nattverdsalmer. Et viktig unntak er Edvard Hoems «No vaskar han føtene deira» på nr. 163. Går vi til andre kapitler i salmeboken, finner vi salmer om Jesus som forbilde, f. eks. 423 «Å, var eg meir deg, Jesus, lik».

Knut Alfsvåg

Professor

knut.alfsvag@vid.no